

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 36.

Lördagen den 25 November

1843.

Hur weger Bxerten ?

Det skulle synas som en fråga, hwilken ligger så nära till hands, skulle vara en af dem som wertphysiologien först sökt redogöra för. Comparativt tagen och i sin största allmänhet beswarad är den wissnerligen slutmålet för hela wertphysiologiens sträfswanden; tagen enskilt för en enda wert och här blott som redogörelse för wertlifwets allmännaste momenter synes den icke vara af större omfång än att man, efter så många forskningens hemöbänden och wetenskapens ständiga framstridande, hade rätt att fordra en redogörelse detsför med en wiss grad af säkerhet. Wåra läroböcker huru minutiösa i beskrifwandet af hwarje wertens organer, och huru detaljerande wid omtalandet af hwarje lifsfenomen, wåga sig dock sällan fram med en redogörelse för wertlifwet i sin helhet, med ett sammanställande af alla de skilda delarne till ett helt skelett, der man ser huru det ena organet passar in i det andra och huru de skilda lifsytringarne sammanbindas till ett organiskt helt. Ja! bekännom det, så besynnerligt det än må synas, man wet ännu i dag icke om ett träd tillwexer upp eller nedifrån, inåt eller utåt.

Wissnerligen har detta ämne för icke länge sedan blifwit diskuterad af Europas förnämsta Physiologer. Petersburger-Akademien utsatte en prisfråga, som hufwudsakligen rörde upplysandet af detta ämne, och Franska Institutet har detsför utdelat sitt stora Monthyon'ska pris. Men sjelfwa de domare, som ledde Institutets omdöme till förmån för den prisbelönte, synes icke sedan varit lika belätne med hans arbete, enär de framträdte med åsigter, som illa så tillsamman med dem som de ansett wärdiga att belönas. Om man i några de nyaste arbetena ser att striden nu är slutad, att den ena åsigten har gjort sig ofullkasteligen gällande, så torde dylika försäkningar mera innebära en stor

tillförsigt till egen tro, eller ofta ett jurare in verba magistri än härflyta från en på facta grundad och genom werfeliga bewis stadfästad öfwertygelse; och om den andra sidans kämpar iakttaga tyfnad wid dessa uttryck, är det kanske för att en gång kunna framträda med nya och segrande bewis för sin läras riktighet.

Det är wäl befant att wåra wanliga träd, utom sin tillwert i längd, för hwarje är föröfas till diametern genom en ny årsring, som affätter sig på utsidan af den redan existerande weden och innanför barken. Men hur uppkommer denna årsring? Är den en produkt af wed eller barklagret, så att den bildas i horisontell riktning utåt eller inåt; eller är den en produkt af rotens werksamhet och bladens, så att tillwerten sker i vertical riktning ned- eller uppifrån? Det är dessa alternativer som delat naturforskarnes; några med Albert du Petit Thouars i spetsen, anse trädstammen blott som en combinering af rötter ifrån alla trädets knoppar; de antaga att lifsom knoppen utwecklar sig för hwarje år nppåt och förorsakar trädets tillwert i längd, tillwexer den äfwen nedåt i rotträdar, hwilka från hwarje smågren förena sig till den gemensamma hylsa som, såsom årsring, bekläder ifrån gren till stam hela trädets wedlager, och sålunda bildar des tillwert i tjocklek. Den andra teorien antar åter att safwen, uppstigen ifrån roten och förarbetad i bladen, återgår nedåt genom barken och weden; under passagen ger den här näring åt de späda cellerna som begynna utweckla sig på utsidan af weden och insidan af barken, så att dessa celler småningom tilltaga i fasthet och bilda årsringens nya wedlager (Se Dec. Phys. 1. p. 448).

Med undantag af några få, som ifrån theoretisk grund förswarade den du Petit Thouarska teorien, syntes mängden af Physiologerna hylla den andra meningen, då ett arbete af Gaudichaud (Recherches

générales sur l'Organographie la physiologie et l'Organogénie des Végétaux) belöntes af Pariser-Institutet med det Montyoniska priset för Experimental-Physiologie. Som deltagare i flera af de från Frankrike utgångna Jordomsfeglings-Expeditionerne hade Gaudichaud varit i tillfälle att studera alla de abnorma stambildningar, som de warma ländernas Lianer, o. s. w. erbjuda, och jemföra dessas bildningsfätt med våra wanliga Europeiska trädslag. Det war resultatet af dessa observationer han nedlagt i det nämnda arbetet, som enligt Ref. tanka sprider ett nytt ljus öfwer werternes utvecklingsfätt, på samma gång som det i hufwudsaken bekräftar den DuRoi'ska theorien. Det är detta Gaudichaud's arbete, som gifwit Ref. närmaste anledningen till denna uppsats; Ref. har trott att, genom ett närmare redogörande för ett utifrån genom maktspår ifrån en stor auctoritet fördömdt och derföre hos oss kanske icke nog studeradt arbete, kunna mildra den förfästelsedom, som den högsta Botaniska auctoritet inom Sverige deröfwer uttalat.

Gaudichaud antar hos werken ett uppstigande och ett nedstigande system, hvilka båda utvecklas med den största redelbundenhet och i full harmoni med hwarandra. Genom det förra sker trädets tillwert i längd, genom det sednare des tilltagande i diameter. Knoppen, som utvecklar sig till årets nya gren, bildar sålunda det uppstigande systemet och årets skott föröfles icke på annat sätt i tjocklek än genom den utveckling i volym, som des engång gifna organer äro mäktiga af. Men på samma gång som knoppen utvecklar sig uppåt, skjuter den ifrån hwarje blad ett wißt antal fina kärl utöfwer fjorårets skott — emellan des bark och wed — hvilka småningom förbreda sig öfwer hela des wedyta och bilda det tunna lager af wed, hwarmed fjorårets skott för året tillwerer; detta lager af wed nedgår åter till en äldre smågren, möter der wedlagret ifrån des andra knoppar och förenar sig med dem tills det slutligen bildat hela den hylsa af wed, som ifrån knopp till smågren, ifrån smågren till gren, ifrån gren till stam för året affätter sig på det föregående årets wedlager och utgör trädets årliga tillwert i diameter (årsringen).

Man antar allmänt att de organer, (celluler, kärl o. s. w.) som i knoppen finnas in potentia och som under utvecklingen fullbildas i des stam (årsfrottet) äro en fortsättning af modergrenens motfvarande organer, och följaktligen att anse blott som en genom årsfrottet afbruten fortbildning af dem. I sjelfwa

werket wederlägges detta blott genom ett consequent genomförande af metamorphoslåran, som wisar oss knopparne som skilda individer och följaktligen utgörande ett helt för sig. Gaudichaud wisar också genom en mängd facta oriktigheten af detta antagande; han tillägger: "Nej intet fibröst, intet cellulärt, med ett ord ingenting solidt utgår ifrån stam eller gren till knopparne för att bilda dem; alla delar uppstå hos dem genom organiserande och icke organiserade elementer; men twertom nedgå förarbetade och till en del organiserade safter, en cellwäfnad nästan i fluidt tillstånd men som småningom solidifieras, ifrån knopparne till grenarne, ifrån grenarne till stammen, ifrån stammen till roten genom en förlängning analog med rotens om icke alldeles densamma."

De ifrån bladen nedgående fina kärnen, hwilkas sammanfattning bilbar det descenderande systemet hos trädet, fortgå emellan wed och bast i perpendicular*) riktning, så länge de icke möta något motstånd, och kunna under trädets normala och ostympade tillstånd icke utbreda sig utöfwer en för dem genom alla de andra knopparnes rotträdar begränsad och bestämd wedyta. Men möta de något motstånd, t. ex. af en gren, eller wedytan blottas genom en læsion af barklagren, söka de fringgå hindret och utbreda sig då mera oregelbundet; ja! om dem lemnas friare plats, genom grenars bortskäring på flera trädets sidor, sträfwä de återställa harmonien i trädets jemna tillwert öfwerallt, genom att småningom utbreda sig äfwen på de sidor af trädet, som de bortskurna grenarnes nedstigande rötter annars bordt bekläda.

*) Sålunda Gaudichaud! Det synes Ref. dock som flera facta talade för att denna riktning icke wore egentligen perpendicular men snarare en långsträckt spiral; att liksom bladens spirala ställning på årsfrottet är en följd af arelens spirala wridning under utvecklingen, liksom torde rötterna småningom spiralt wrida sig under nedstigandet. Hos unga träd, der alla delars utveckling är mera harmonisk, är detta mindre synbart; hos äldre, der ofta en eller flera grenar så genom andras försvinnande en starkare utveckling och i allmänhet hufwudgrenarnes massa icke så lätt sammanfäsmalter med stammens, synes denna spirala wridning äfwen utanpå. Sålunda wisar nästan hwarje äldre Pärnträd, äldre träd af *Cratægus oxyacantha*, af *Hästkastanien* m. fl. en tydlig spiraltwridning äfwen utanpå barken. Och så förklarar denna wridning bättre det fasta sammanhang hwari trädets olika delar äro till hwarandra.

Riktigheten af denna åsigt om wertens tillwert är icke allenast ådagalagd genom många åberopade facta och exempel hämtade ifrån träd i grannskapet af Paris; den är bekräftad genom särskilda, i mångfald repeterade försök, som alla utfallit till förmån för denna åsigt; den är den enda, enligt Ref. tanka, som nöjaktigt förklarar structuren hos en del abnorma stammar (t. ex. Barbaceniæ, Bignoniaceæ, Malpigiaceæ och Vianerna i allmänhet); den försonar i betydlig mån den motsats som annars låg i Mono- och Dicotyledonernas structur; den är slutligen den enda, som icke står i strid med andra Botanikens läror, utan den blir twertom dertill det nödvändiga complementet.

Det är ett ofta omgjordt försök, att om man på stammen af ett af våra wanliga träd, genom ett ringsnitt och borttagande rundt kring stammen af bark och bast blottar veden, så bildas på det blottade stycket intet nytt wedlager, men ofwanom ringsnittet blir den årliga tillwerten så mycket betydligare och formerar slutligen en tjock swulst, som småningom wällande utöfwer den blottade släcken slutligen kan alldeles betäcka den, om denna från början icke varit för bred. Wore den åsigten riktig, som antar att wemens tillwert sker i horisontell riktning, så borde nedanom ringsnittet, der barken är ofskadad, likwäl nya lager bildas som ofwanom detsamma, hwilket dock icke sker. Men twertom talar detta försök helt och hållet för den Gaudichaudska theorien. Fibrerne, som nedstiga i Cambiwägen emellan bark och wed och näras af de hopade wättsforne, stadna ofwanom ringsnittet, utbreda sig kring kanten deraf nästan i horisontell riktning, forsa och kringflåta hwarandra der, om de icke påträffa någon barkremsa, hwarigenom barken ofwan och under ringsnittet förenas. Finnes en sådan, nedgå samtliga fibrerna på detta ställe och årsringen blir här så mycket tjockare som remsan är smalare; under ringsnittet utbreda de sig åter och stammen får der sin wanliga trinda form. Då sålunda en föreningslänk finnes sker läkandet af såret så mycket hastigare som det sammanwexer både uppifrån och från sidorna; är åter ringsnittet komplett sker tillwerten af såret först, sedan flera års lager utanpå den först bildade swulsten gjort denna så stor, att den slutligen hänger ned öfwer såret och sammanwexer med barken under detsamma. Det är efter dyliska sår, hos oss wanligen förorsakade af kölden, som efterlemnar stora springor twert igenom barken, och genom ett derefter uppstådd föröning af fibrerne, som den såkallade masweden uppstår.

Om man på wären affår en gren så, att blott en eller 2 knoppar quarfitta wid toppen af den tronquerade grenen, och dessa knopparne få tid utweckla sig, om man derpå affår grenen och genom maceration affiljer des bark, så ser man tydligen huru från hwardera knoppen ett lager af wedfibrer nedstiger och småningom utbreder sig öfwer den gamla wedytan. Den nya weden har ofta en något skiljaktig färg från den gamla, så att något misstag i denna wäg icke låter tänka sig. Dyliska försök äro af Gaudichaud i mängd anställda, preparaterna afteknade i hans arbete, och förwaras i Pariser-museets samling, der Ref. har haft tillfälle besanna deras riktighet. Men ett preparat, som efter hans arbetes publicerande blifwit gjordt, är ännu mera concluderande. En gren — af en pilart, om icke Ref. misshinner sig — låg nedsänkt med en del af stammen i Seinen. Straxt ofwan den nedsänkta delen fanns på grenen 2:ne knoppar. Både ofwan och under dessa affågades grenen. Den lilla $\frac{1}{2}$ quarters långa bit, hwarpå knopparne sutto, fastbands åter wid den nedsänkta stammen på samma sätt den förut der varit fastad och såret affiljades från watten genom ett lager af ympwar. Knopparne utwecklade sig och preparatet upptogs åter. På båda de sidorna af grenen, der knopparne sutto, hade bildat sig ett nytt wedlager, som ifrån den $\frac{1}{2}$ quarter långa biten utöfwer det affågade stället nedgick på den rotfasta stammen och wid denna sammanhöll det affurna stycket, under det att på de andra sidorna, der knopparne icke funnos, såret war oförändradt och dagen syntes igenom.

Dessa facta synes Ref. så talande, så ofelbart bewisande riktigheten af Gaudichauds teori, att hwar och en som sett hans preparater, eller som will tro på figurerna i hans arbete, eller will göra sig mödan eftergöra de så lätt anställda försöken skall finna sig öfwerbewisad derom. Men efter det nu i flera moderna Franska arbeten (t. ex. Mirbels öfwer Cambium) brukliga sättet att redogöra för facta, mera genom deröfwer gifna plancher än genom widlyftiga beskrifningar, så har äfwen Gaudichaud nedlagt hela bewiset för sin teori i de afteknade preparaterne och i förklaringen deröfwer. För att göra figurerna tydliga har han ofta utstyrt dem med färger, som de icke ha i naturen; man får se gröna spiralkärl, en blå wed, en hjert gräsgrön corona i en gammal stam o. s. w.; men allt detta har tydligen skett för att på figurerna kunna skilja de organiska elementerne, för att ge klar-

het åt ofta ideala figurer. Men för dem som icke sålunda vilja förklara coloriten på hans preparater och det ofta wårdslösa och mindre noggranna i de fina anatomiska detaljerna, låg här i nog motiver för en förkastelse af arbetet i sin helhet. Denna har också blifwit uttalad af en af nutidens anseddaste wertyfysologer, af Schleiden, (Neue Jenaische allgemeine Litteratur Zeitung, 30 Juli 1842). Med en bitterhet, som icke borde finnas i en wetenskaplig strid, har Gaudichauds arbete af honom blifwit klandradt, men hans teori enligt Ref. mening icke wedersäglad. Hvad Schleiden emot honom anmärkt rör detaljer utan all wigt för hufwudsfrågan. En sin anatomi låg aldrig i planen för Gaudichauds arbete; han säger uttryckligen pag. 31: Jag har i denna memoire måst begränsa mig till den så att säga grossiera mecanismen af Dicotyledonernes organisation. — De hufwudsakliga infäst man kunnat göra emot Gaudichauds teori, synes Ref. lätt kunna wedersäglas genom redan förhandwarande facta. Om man emot Alb. du Petit Thouars anmärkte, att man borde kunna se under någon epof det ifrån knopparne nedstigande rotsystemet (Dec. Organogr. pag. 204), så har icke allenast Gaudichauds preparater wisat det, utan också äro dessa af den enkla beffaffenhet, att de af hwar och en kunna eftergöras. Det wigtigaste infästet emot den Gaudichaudska teorien låg kanske i ett hos Hwitgranen (*P. Picea*) anmärkt phenomen, som synes vara af allmännare förekommande. Detta träds afhuggna stubbar har man nemligen både i Jura och Thüringer skogen observerat icke alltid dö wid trädets fällning, utan många fortfora att regelbundet, år efter år, affätta nya wedlager, som småningom wälla ut öfwer den sågade ytan. Likaså har man hos några andra träds affkurna större grenar sett en wedmassa utbreda sig öfwer det blottade stället. Men detta factum har både Meyen och Göppert wisat hörröra från en hos hwitgranen vanlig sammanwering af rötterna ifrån närliggande träd, och sålunda att den fortgående utvecklingen af årsringar hos den sågade stubben härrörde ifrån de dertill öfvergående wedlagren af ett bredwid stående träds rötter, och följaktligen en rothildning som talade mera för än emot Gaudichauds teori.

Likaså synas de wälbekanta phenomenerna wid ympning och oculering wida lättare förklaras genom den Gaudichaudska teorien, än genom den andra; och för såwidt Ref. deröfwer kan dömma synes en förklaring af alla de abnorma stambildningarne inom tro-

piterne endast på denna wäg möjlig; ja! Barbaceniernas och Belloziernes underbara bildning synes så klar genom den Gaudichaudska åsigtan, att de wäl kunde citeras som slående bewis för dess riktighet.

Det är bekant att man delat de högre werterne i 2 stora hufwudsafdelningar: Dicotyledoner (t. ex. våra wanliga träd) och Monocotyledoner (t. ex. Palmerna). Denna delning grundar sig utom på flera andra characterer jemwäl på en hufwudsaklig skillnad i vegetation. Under det Dicotyledonerna årligen affätta ett eget wedlager (årsringen) och detta yngsta lager är det yttersta, finnes i Palmstammen inga regelbundna wedlager och bildningen af ny wed sker i centrum af stammen, så att de yttersta lagren här bli de äldsta. Denna skarpa motsats i Dicotyledonernes och Monocotyledonernes utvecklingsfätt, sådan den först uttalades af Desfontaines, mildrades wisserligen genom Mohls ryktbara undersökning af Palmstammen; men äfwen hans förklaring, enligt hwilken de spridda kärnfasciellarne skulle taga sin början ned wid roten i de yttersta Palmstammens lager, skulle derifrån småningom draga sig mot centrum af stammen under det de uppwäxa till dess terminalknopp, för att slutligen här ifrån stammens innersta åter utgå att bilda bladet — synes Ref. nog stridande emot det wanliga utvecklingsfättet hos Dicotyledonerna, för att man kunde sätta dess sannolikhet i fråga. Om man åter med Gaudichaud antar bladets första begynnelse i terminalknoppens centrum, så blir kärnfasciellarnes paraboliska lopp en nödwändig följd af knoppens 2ne utvecklingsystemer, det abscenderande till blad och det descenderande till rot, och sålunda i mera harmoni med Dicotyledonernes utvecklingsfätt. Gaudichauds teori får sålunda äfwen här sin tillämpning och försökar på samma gång denna motsats i Endogenernes och Erogenernes structur, som den rättfärdigar på wist sätt den Desfontaineska förklaringen.*)

*) Man kunde vara frestad tro, det en yttre anledning låge till grund för såwäl tilldelandet af det Montyoniska priset åt Gaudichauds arbete, som Schleidens och Tyffarnes uppträdande deremot. Det kunde icke annat än smickra den Franska nationalkänslan, att den åttade och i Paris af wetenskapsmännen så högt älskade Desfontaines wackrade upptäckt, som af Mohls arbete blifwit nästan helt och hållet reducerad, blesse åt honom återwunnen och detta genom en Fransos. Ej underligt då, om Gaudichauds arbete prisbelöntes af sjelfwa Mirbel, hvars arbeten och åsikter synes den förres så motsatta; och kanske är det för-

Jag sade, att Gaudichauds teori är den mest tillfredsställande afwen ifrån andra synpunkter. Wi ha sett, att genom den tilldelas wertens olika delar en wiß grad af individualitet; hwarje knopp utbildas för sig, oberoende af de andra; den har sin egen rot, fastän allas rötter sammanhållas till ett helt i gren och stam, till följe af engång bestämd ordning i deras utveckling. Trädet är sålunda icke ett enda individ utan en sammanfattning af många, en liten stat, i hwilken för hwarje år nya generationer uppträda, genom hwilkas verksamhet både frambringas det kommande årets generationer och trädets samfalta tillwert genom årsringen tillwägabringes. Men denna åsigt om trädets tillwert är ju och en nödwändig följd af metamorphoslärans; och om denna i sin princip är sann, måste den wäl afwen gälla i sin tillämpning och det sammansatta trädet sålunda uppstå genom de olika knopparnes individuella, men till ett helt sambundna verksamhet. I en sådan harmoni med metamorphoslärans är deremot icke den lära, som den Gaudichaudska teoriens motståndare författa. Dattadt de erkänna metamorphoslärans riktighet antaga de dock ingen individuel verksamhet hos trädets olika individer, utan desfas hela verksamhet går ut på att bereda en gemensam näring åt det hela: det är det hela (stammen), som tillwerer omedelbarligen, och icke medelbarligen genom tillwerten af de olika individer, hwaraf trädet utgöres. För Ref. synas dessa antaganden stå i en sådan strid till hwarandra, att han skulle wilja kalla den sednare åsigt om trädets tillwert metamorphoslärans *contradictio in adjecto*.

För så widt Ref. kunnat fatta Prof. Fries åsigt, synes han wilja häfwa denna motsägelse genom antagandet att blad stam och rot icke äro olika organer, utan blott yttre olika utvecklingsformer af wertens vegetativa system. På samma gång som han antar att hwarje knopp är en för sig hel planta (Botan. Utflögter p. 264) förfastar han Gaudichauds teori om trädets tillwert (p. 278), utan att likwäl yttra sig huru denna tillwert i sjelfwa werket tillgår, för så

lättligt att tro, det denna sanction ifrån Europas förnämsta literära samfund åt åsigt, som stå i öppen strid med dem, som Tysslands och vår tids förnämste wertanatom uttalat, och som efter hans arbete icke ansågos kunna lida någon modifiering, bidragit till den bitterhet, hwarmed Schleiden uppträdt såwäl emot Gaudichauds arbete som Zransoferne i allmänhet.

widt icke hans hyllande af den Schleidensta åsigt om cellulbildningen må anses som en förklaring deröfwer. Ehuru Ref. wiserligen inser, att frågan om cellulbildningen och wertens tillwert i sin helhet äro iswift affeende beroende af hwarandra, är det dock uppenbart, att icke det sammansatta trädets uppkomst förklaras genom den enkla cellulens. Ref. har sålunda blott kunnat af hwad som nämnes om bladens, stammens och rotens identitet, om deras öfswergångar i hwarandra m. m. leda sig fram till den slutsats, att liksom knopparne ha sin egen verksamhet, så antar Prof. Fries hwarje del af stam och rot ha en motsvarande individuel verksamhet. Ref. skulle dock emot Prof. Fries bewisförning wäga anmärka, att man af en dels öfwertagande af en annan dels functioner icke får sluta till dessa delars identitet; att någon öfswergång ifrån blad till rot, så widt Ref. wet, aldrig blifwit observerad, men wäl att blad och rötter, som ombytt media (luft och watten), kunna i stället för knoppar och rotträdar utweckla de förra rötter, de sednare knoppar. Afwen från ren anatomisk grund torde det kunna wisas, att bladet icke kan öfwertaga rotssystemets functioner; ja wi tro att ifrån ren anatomisk ståndpunkt, för att nyttja en i våra dagar älskad fras, kan ett bewis för den Gaudichaudska lärans riktighet uppsökas, och att det kan wisas, det stammens innersta lager, eller första årets skott, icke uppstår på samma sätt som de följande årens; att det förra måste vara en produkt af det abscenderande, de sednare af det descenderande systemet. Det är nemligen bekant att egentliga Spiralkärl, som är det abscenderande systemets characteristiska organer, förefinnas aldrig i weden, med undantag af den så kallade corona, hwilken blott finnes i första årets skott, (som wi weta är en produkt af det uppstigande systemet.) Deremot, i motsatt ordning, finnas de andra kärlslagen, som är det descenderande systemets characteristiska organer, och derföre bilda wed och rotmassan, aldrig hos bladen — ett factum, som, man må tala hur mycket man will om kärlens metamorphoser, enligt Ref. tanka nog tydligt utpekar både dessa kärlslags olika natur och kanske afwen deras olika uppkomst.

Det synes sålunda som man, både genom ett strängt genomförande af metamorphoslärans och af redan förhandenwarande observationer ur wertanatomien, bordt leda sig fram till den lära, som enligt Ref. tanka genom Gaudichauds försök och observationer framstår

som den enda riktiga. Äro trädets knoppar att anse som skilda individer, måste de också ha sin egen och bestämda verksamhet, och ju tydligare det kan visas att knoppen hos det sammansatta trädet är konstruerad på samma sätt och består af samma delar, som det enkla wertindividet, det är att knopp och Embryo äro motsvarande delar; ju tydligare blir det också, att bådas verksamhet måste vara densamma, eller med andra ord, att trädets lif består i en ewig repetition af dess första utvecklingsstadium.

Detta insågs redan af DuRoi Thouars, som i harmoni med sin lära om trädets tillwert jemförde fröet med en wanlig knopp. Det unga skottet, hvar till knoppen utvexer, motsvarade fröets plumula, mörken hade enligt hans åsigt öfvertagit Cotyledonernes role, vedfibrerne woro knoppens rötter. Men denna analogi haltade alltför mycket wid jemförelsen af de särskillta delarne hos fröet och knoppen. Sednare författare, oaktadt öfwerens om att anse fröet som en knopp, skilja sig såväl ifrån den DuRoi Thouarska åsigten om delarnes betydelse, som de inbördes icke öfwerensstämma wid analogiens genomförande. Själlden som betäcka knoppen motsvarade enligt Turpins åsigt cotyledonerne. Meyen tror sig wedelägga detta dermed, att han visar, det knoppen är att jemföra med det obefruktade ovulum, deri ännu intet Embryo och sålunda inga Cotyledoner finnas; alltså att blott de yttre fröhinorne motsvara knoppen. Ref. skulle icke wäga under sådana förhållanden framlägga sin egen åsigt om dessa delars betydelse, om icke denna hans tydning hade i den fullkomliga harmoni, hvari den står till den Gaudichaudska teorien, ett stöd, som för Ref. är af den högsta betydelse. Men å ena sidan stödd af den Gaudichaudska teorien kan, å andra, denna jemförelse af fröets och knoppens organer, om dess riktighet erkännes, bli en ny bekräftelse åt den nya åsigten om trädets tillwert; Ref. skall därför i ett kommande Nr från denna synpunkt söka ge en bekräftelse åt den Gaudichaudska läran.

J. G. A.

Förklaring rörande artiklen i Nr 34: "Fältmarskalken Toll och De la Gardiska Archivet," af det sednares Utgifware.

Att "åsigten," ware sig hos H. E. Grefwe De la Gardie eller Archivets utgifware, ej varit att

befugga Fältmarsk. Grefwe Tolls minne, torde wid ett mindre "hastigt genomläsande" af de ställen i Archivet som beröra honom, de må vara af Förläggaren eller Utgifwaren författade, så tydligt visa sig, att jag wid det ordet ej will upphålla mig genom några rättfärdiganden.

Jag tror ej, att f. d. Öfverjägmästaren Toll och Fältmarskalken Gr. Toll äro så inför historien densamma, att samma epitheter passa på båda. Om "Avanturier" tages, som det bör, i lexicalist mening, således: en som söker äfventyr (man tror att det franska ordet ändtligen är ett genlån ur vårt språk, som lånat så många flera ord ur Fransyskan,) och om äfventyr är uttryck för wärf, derwid mycket kan äfventyras, så skillrar Hr Fältmarsk. T. sig i sin egen berättelse om 1772 års revolution, som en äfventyrsökare med lika djerfhet och wägsamhet, som trots någon hjelte i de gamle Riddarromanerne. Så widt man får tro hans egen teckning, slyssafatte han sig derunder ej mycket med sentimentier eller principer, ware sig moraliska eller politiska. Sedan wärfwet lyckats, och den starke anden fått en widsträcktare bana att operera på, synes han än bättre förstått sig sjelf och börjat forma sig ett system i moral som politisk. Den skilring af honom, som förekommer i D. Arch. XIV. p. 255—56, gjord af Ehrenswärds mästarehand, har af kännare ansetts uttrycka allmänna omdömet om nämnde herre wid hans första inträde på historiens forum. Är mitt uttryck ej tillräckligt adequat, för att återgifwa denna karakteristik, så är det af bristande förmåga att ha sunnit ett bättre, ej af någon åsigt att kasta skugga i huset. Saga protokollernas lofwade tryckning gläder Utg. mycket, ehuru han ej ansåg böra taga rum åt dem i De la Gardiska Archivet; särdeles på grund af den förste förläggarens betänklighet.

Att Gref. Jac. De la Gardie skulle kunnat anse Fältmarsk. Toll inbegripen, då han yttrade sig om den extra vaganta glädjen hos "Herrarne i Lund," efter Revolutionen 1809, eller att någon af detta utdrag skulle sluta, att glädjen extravagerat hos Fältmarskalk Toll i flera rum än Adjutanternas och i detta rum äfwen inför den gamles brö, föll mig alldrig in att förmoda och tror ännu, att wid en mindre hastig genomläsning den aktade Annärfaren ej eller skall finna skälighet att förmoda det. Swarföre jag tillsatte noten wid Herrarne, war ej för att leda mistanken från Fältmarskalk Toll till hans omgifwan-

de Officerare, — hwilket jag ej ens anade kunna behöfwas — utan, som "Herrarne i Lund" wanligen i Grefwe De la Gardies mun betydde Akademistaten, tillsatte jag derföre noten, wäl inseende, att ordet här ej kunde ha den wanliga betydelsen, när Gr. Ar. De la Gardie war en af desse "Herrar."

Med den ädle anmärkaren medgifwer jag gerna, att "Klägerupsaffären" är en missskrifning i st. f. det första utbrottet, hwilket det nu må ha varit, som först kom till Fältmarskalkens kunskap. Jag misstänkte det sjelf och frågade en som då war tjenstgörande på Lands-Canzliet, men som han od lär i minnet förblandat "Klägerups affären" och t. ex. "upp-trädet på Ringstorp's backe", anseende nedskrifningen correct, lät jag derwid bero. I Grefwe De la Gardies beedigade försäkran ligger lika sanning ändå, ty frågan war tydligen att Fältmarsk. Toll ej kände saken, förr än det första utbrottet inrapporterades; om nu begge de i ämnet samtalande då ej mindes annat, än att Klägerupsaffären war det första, eller de då mindes det rätta, men wid nedskrifningen i hast ett mera bekant ställe kommit att skrifwas i st. f. ett obekantare, så berodde hufwudsfrågan om Fältmarsk. Tolls ofkuld ej derpå.

Rörande sin gifning i XX D. p. 274, låter Utg. den gerna falla, då kunnigare män framlägga förklaringar, som ej äska gifningar, hwilka blott äro tillbörliga, då ett wigtigt factum fins, hwartill man ej känner tillräcklig grund i andra facta. Då litwäl en gammal man fort före sin död försäkrade, att Fältm. Toll sagt honom, äfwen något, som jag ännu ej eger rätt upprepa, och som också kan ha varit anledningen till fördröjd landstigning, så ansåg jag mig härwid kunna leda uppmärksamhet på andra windar än Nordsjöns. Fältmarsk. Tolls namnteckning ansågs allt för celeber att dröja med, ända tills de sista delarne. Den finnes i XV Delen, jemte Zibets, Schröderheims, Macleanernas m. fl. Jag märker med ledsnad, att registret ej anwisar dertill.

Mätte många män med Anmärkarens sanningskärlek och insigter, t. o. m. om de ej äga hans utmärkta humanitet, lemna sina bidrag till redande af den nya historiens frågor, som i De la Gardiska Archivet äro berörda! Utg. skall efter ett år söka utgifwa ett supplementband, der han samlar alla anmärningar som komma till hans kunskap, jemte sina förklaringar, der wid intet Rechthaberei skall misleda hans

egen önskan, att blott sanning må warda uppdragad. Om blott $\frac{1}{100}$ del af den uppmärksamhet egnas åt wår historias sista 100 år, der ännu lefwande wittnen kunna i mycket frammanas genom offentliggörande af alster eller anteckningar, som annars bli swårare att bedömma, då det nu grånande släktet utdött, hwilken der egnats åt frågor, hwarest-myth och historia ännu äro sammanwäfda och der full wisshet är omöjlig att winna, så skall utan twiswel efterwerlden få en särrare kunskap om detta sekel, än alla de föregående, der man undertryckte allt — tills grasskenen tryckte ej blott passionernas, utan och de lugna wittnenas mun.

Jag begagnar detta tillfälle att nämna att i *Dagligt Allehanda* för den 31 Oct. 1843 insluttit, i anledning af ett utdrag ur ett d. w. Hertig Carls bref d. 23 Maj 1799 i De la Gardiska Archivet p. 169—170, ett "Beriktigande af några uppgifter, angående S. E. Grefwe Rosenblads embetsmannatågärder;" under-tecknad af *Bernh. Rosenblad**, som säkerligen gör inför framtida häfdatecknare 2me i samtiden nog allmänt trodda uppgifter, som letat sig wäg till Hertig Carl, äfwen då han wistades i Carlsbad, ganska ofskadliga för Grefwe Rosenblads minne.

Hade tryckfrihet funnits i mångt tidehwarf och de historiske männen derigenom satts i tillfälle att förklara sig öfwer det, som, antecknad af några samtida, först blef känt, sedan alla som woro närmare bekanta med förhållanden, aflidit, så skulle säkerligen många fläckar wara borta, som nu följa våra minnen från den ena generationen till den andra.

Med dessa grundsatser uppmanar jag till fortsatt granskning af de mångartade handlingar jag i Archivet till samtidens granskning öfwerlemnad. En häfdatecknare, som ej får att dömma mellan olika ombömen, der nödwändigt blifwit att framlägga skäl och bewis, måste alltid finna swårt att undwisa det gamla jurare in verba magistri. Huru mycket i historien beror ej blott af ett wittnesbörd!

Hörby & Westerstad d. 16 Nov. 1843.

P. Wieselgren.

*) Kommer att aftryckas i det omnämnda Supplementbandet. För närvarande är Utg. blott i tillfälle att hänwisa Archivets läsare till nämnde tidning.

Notiser:

Uppsala. Den för innewarande läse-år wid härvarande Universitet utgifna Praelections-Catalog upptager följande offentliga föreläsningar: I Theologiska Faculteten: Dom-Prosten Thorsander, förklaring öfver Davids Psalmer och Pauli Epistlar; Prof. Fahlcrans, Dogmatik; Prof. Knös, Liturgi och Sagogik öfver G. Testamentets skrifter; Prof. Almqvist, de viktigaste momenten af Christologien ifrån de äldsta till sednare tider; Theol. Adjuncten Annerstedt, öfver Pericoperna. — I Juridiska Faculteten: Prof. Boëthius, Privat-rätten enligt Codex Fridericianus, samt jemförelse med våra äldre och nyare Lagar; Prof. Bergvall, Svenska Politi-rätten; Prof. Lindblad, under Höst-termin, Juridisk Encyclopedie, och Vår-termin Kriminal-rätt efter Svenska Lagar. — I Medicinska Faculteten: Prof. Wahlberg, under Höstterminen Botaniska trädgårdens odlade växter efter sexual-systemet, m. m., Vårterminen Droguerne och andra ämnen, som förekomma i medicin och dietetik, m. m.; Prof. Romanson, under Höst-termin Forensisk Medicin, och Vår-termin menniskofroppens Physiologi; Prof. Swasser, Medicinens Historia; Prof. Bergstrand, Speciel Chirurgi; Prof. Wallquist, Medicinsk Chemi; — I Filosofiska Faculteten: Prof. Walmstedt, Mineralogi; Prof. Fries, under Höst-termin öfver Cryptogama växterna, och Vår-termin öfver Svenska jordens vegetativa förmåga; Prof. Palmblad, Sophoclis Tragoedier och swårare ställen hos Thucydides; Prof. Seltén, tolkning af Taciti Historia; Prof. A. F. Swanberg, Mechanik efter Francoeur, och läran om ljudet, värmen och ljuset; Prof. Boström, Religionens Filosofi; Prof. G. Swanberg, Theoretisk Astronomi; Prof. Malmstén, hufvudgrunderna af Differential- och Integral-calculen; Hist. Adjuncten Wingquist, Europeiska staternas Statistik; Philos. Adjuncten F. G. Arctius, om Hegelska Philosophien; e. o. Adjuncten Böttiger, Poësiens Historia; Docenten Tornberg, förklaring öfver Job och Davids Psalmer; samt Hist. Docenten Tham, Westliga Europas Historia under Medeltiden.

Fæderlandet meddelar att Scandinaviska bokhandeln i Köpenhamn (St. Rjörögsgade Nr 66) har begynt utgifvandet af en Scandinavisk förlagskatalog eller alfabetisk förteckning öfver alla i Danmark, Norrige och Sverige utkomna skrifter, med angifvande af tryckningsort, sdeantal, förläggare och pris. Början, som omfattar tiderymden från innewarande års 1 Januari till 30 Juni, är redan utkommen och kostar 12 fl. Meningen är, att hvarje halfår i Januari eller Februari och i Juli eller Augusti till samma pris en katalog skulle utkomma öfver alla i de tre nordiska rikena under sist tillämdagångna halfåret utgifna skrifter. Det är att önska, att detta för alla som skriva, sälja och köpa böcker högligen nyttiga företag måtte gynnas genom stark affättning; då det naturligtvis i annat fall, wid betraktande af det erforderliga myckna arbetet och det utomordentligt låga priset, omöjligen kan fortsättas. Men så stort intresse för den nordiska literaturen torde väl kunna påräknas, att tillräckligt många finnas, som mot en halfärlig utgift af

12 fl. hafva lust att äga en öfversigt öfver hela den literära verksamheten både i Danmark, Norrige och Sverige. — I sammanhang med ofwansående må nämnas, att bokhandlaren i Köpenhamn A. F. Sjö sedan innewarande års början utgifver månadliga förteckningar öfver i Danmark utkommande nya skrifter, under titel "Danst Bibliographie." Alla Hr Sjöns beständiga kunder erhålla densamma gratis, och för abonnenter kostar den 48 fl. om året. — Då enhvar vän af literaturen således nu har ett lätt tillfälle att erhålla kännedom om allt som lemnar pressarne i de båda brödrarikena, anse wi öfverflödigt att widare bland detta blads notiser intaga de fragmentariska förteckningar på i Danmark och Norrige utkomna skrifter, hvilka hittills tidtals meddelats, i brist på annan, inom Sverige mera allmänt tillgänglig, underrättelse i den vägen.

Svenska literaturen kan nu hoppas att erhålla ett motstykke till den af Förlagsföreningen i Köpenhamn föranstaltade "Allmänlig Danst-Norst Förlagskatalog." Hr Norstedt & Söner annonsera nemligen i Aftonbladet sin affigt att utgifva en Svensk Bokhandels-katalog och uppmana alla förläggare att dertill bidra medelst insändande af fullständig alfabetisk förteckning på alla sina förlager, hvarj noga bör upprägas hvarje artikels titel, tryckår, artikal, format och pris. När man känner den oreda som råder inom det svenska bokförlagsväsendet, skall man rätt förstå att uppsatta förtjenstfullheten af detta så länge af behöfvat högt påkallade företag. I det ifrågavarande katalog kommer att i allmänhet visa hvad af svensk literature finnes att på bokhandelsväg åtkomma — en sak som särdeles är af intresse hvad literature af äldre datum beträffar — erhåller man en säker ledtråd, hvarthän man, för erhållande af en skrift, som icke längre är en novitet för dagen, skall vända sig, något hvarom man hittills ofta fått vara i ovisshet. Den af Hr Kongl. Bibliotekarien Arwidson sedan en följd af år utgifna "Svensk Bibliographi" upprägar allt hvad som utgår från de svenska bokpressarne och angifver förläggaren till hvarje skrift i dess utgifningsmoment; men icke alla skrifter komma i bokhandeln, och i följd af den i vårt land ofta förekommande ringa förläggare-folddirekten öfvergår icke sällan ett förlag, strax efter sitt framträdande, i annan mans händer, om det icke rent af försvinner ur bokhandeln. Här af inses äfwen klart att Hr Arwidsons värdefulla och med exemplariff noggrannhet redigerade Bibliographi ingalunda göres öfversködlig genom Hr Norstedts och Söners tillämnade Bokhandels-katalog; de stola komplettera hvarandra, så mycket mera som Svensk Bibliographi tillfä utkommer månadsligen och är wetskapligt klassificerad. Mätte nu alla ägare af bokförlager så för sitt eget bästa som för den goda sakens egen skull icke swika det gjorda påräknandet af deras biträde till besörjande af ett företag, hvars värde i så betydlig mån är betingadt af dess fullständighet! Mätte tillfä denna bokhandelskatalog — som likom är ett ordningställande af massans hittills huller om buller liggande tillhörigheter, ett bemödande till redig öfverblick öfver desamma — antyda gryningen till ett bättre tillstånd inom den svenska bokhandelsöfverlden, der de hopade konsterna länge nog vittnat om nybörjande fuskares okunnighet och oförstånd!

Nr 37 af denna Tidning utgifves Lördagen d. 2 December.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1843.

